

תפארת ראדזין

יוצא לאור על ידי מרכז מוסדות חסידי ראדזין
בנשיאות כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

ב"ה גיליון פרשת וישב תשפ"ו

עניין בפרשה – חלומותיהם של שר המשקים והאופים ועניינם ליוסף (19)

דברי תורה מאת כ"ק אדמו"ר שליט"א

וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, וַתֵּשֶׂא אִשְׁת־אֲדֹנָיו.. וַיִּמָּאן (בראשית לט, ז-ח)

יש לדקדק בלשון הכתוב שבתחילה נאמר "וַיִּמָּאן" סתם, ורק לאחר מכן מפורט נימוקו של יוסף בסירובו: "וַיֹּאמֶר... הֲאֵין אֲדֹנָי... וְאֵיךְ אֶעֱשֶׂה הָרָעָה הַגְּדֹלָה הַזֹּאת?" כמו כן יש להתבונן בטעם 'שלשלת' המצוי מעל תיבת 'וַיִּמָּאן'.

אומר על כך הרב הקדוש משינאווע זי"ע בספר "דברי יחזקאל":

לימוד לדורות יש כאן, לעניין עבודת השם.

שבאם יבוא לפני אדם ניסיון כבד מעין ניסיונו של יוסף הצדיק, כאשר יצרו של אדם תוקפו לדבר עבירה חלילה – אל יתעסק עמו בטענות ומענות או בוויכוחים 'הגיוניים' כביכול, שכן כנגד כל טענה שיעלה האדם, ימציא לעומתו יצר הרע 'טענה' נגדית, על מנת שיוכל למשכו למלאות את תאוות לבו, חס ושלום.

הדרך היחידה שעמה ניתן להתגבר על יצר הרע במצבים אלה – הינה באמצעות "אמונה פשוטה" בלבד הטבועה בליבו של יהודי, מבלי נימוק והסבר כלשהו.

וכך יאמר האדם לנפשו בכל תוקף:

– "לא יקום הדבר ולא יהא! בשום פנים ואופן לא אוכל לעבור על מצוות בוראי, שציווני ואסרני על הדבר – יהיה מה שיהיה!" כך יכפול האדם וישלש לעצמו פעם אחר פעם: "בשום אופן בעולם לא אעשה כדבר הזה!"

מוסיף הרה"ק משינאווא:

אותיות תיבת "וַיִּמָּאֵן" – זהות לאותיות "ויאמן" שהינו לשון "אמונה". הדבר רומז על כך, כי יש להתחזק אז ביתר שאת ב"מידת אמונה", כאשר בכך יינצל מכל חטא ועוון בסייעתא דשמיא.

לכן על תיבת "וַיִּמָּאֵן" ישנו טעם "שלשלת" בכדי לרמוז על העניין האמור, שהאדם צריך לשנן לעצמו שלש פעמים בזו אחר זו שמסרב הינו לשמוע בקול יצר הרע, מבלי שייתן דעתו על אפשרות חטא חלילה.

ומסיים הרב הקדוש משינאווע זי"ע:

רק לאחר שאדם נעשה תקיף בדעתו, ומתקבלת אצלו החלטה איתנה לבל יטה און כלל לדברי יצר הרע, ואף אין הדבר נשקל בדעתו – או אז יוכל האדם למצוא נימוקים "הגיוניים" כביכול להחלטתו, שאינם אמורים להעלות או להוריד כלפי עצם ההחלטה, כמו "הן אֲדַנִּי לֹאֲדַע אֶתִּי.. וְלֹאֲדַחֵשׁ מִמֶּנִּי מְאוּמָה.. וְאֵיךְ אֶעֱשֶׂה הִרְעָה הַגְּדֹלָה הַזֹּאת, וְחָטָאתִי לְאֱלֹהִים!"¹

הלכך מופיע בתחילה סירוב המוחלט והבלתי מנומק מצד יוסף: "וַיִּמָּאֵן" בטעם "שלשלת" ככל האמור. רק בהמשך מגיעים "נימוקים" לסירוב: "ויאמר, הֲאֲדַנִּי.. וְאֵיךְ אֶעֱשֶׂה..!"

עד כאן מדברי קדשו של הרב הקדוש משינאווע, זכותו יגן עלינו.

*

אפשר לרמוז בס"ד עניין נוסף בטעם "שלשלת" על תיבת "וַיִּמָּאֵן".

חז"ל אומרים², שבעיצומה של תבערת הניסיון של יוסף הצדיק "באותה שעה נראית לו דמות דיוקנו של אביו בחלון, והיה אומר לו: "יוסף! עתידים אחיך (=השבטים) שייכתבו על אבני האפוד, ואתה ביניהם. רצונך שיימחה שמך ביניהם?" וזהו שהצילו ליוסף ברגע המכריע של ה"ניסיון", שאז קיים בנפשו "וַיִּנָּס וַיֵּצֵא הַחוּצָה" ועקב כך זכה בהמשך לכל מה שזכה.

רואים אנו מדברי הגמרא הללו, כי מה שמנע לבסוף מאת יוסף הצדיק ליפול לתוך מלתעותיו של יצר הרע היה החשש שהתעורר בליבו לרגל ראיית דמות דיוקנו של אביו, שמא יאבד מקומו בין שנים עשר שבטי י-ה חלילה, אובדן שהינו לנצח נצחים.

¹ שם, ח-ט.

² טוטה לו, ב.

חשש אפוא יוסף בצדק כי "שלשלת הזהב" המקשרת ומחברת בינו לבין אבותיו הקדושים – עלולה להינתק אצלו, חס ושלום.

וזהו שרמזה לנו התורה בטעם "שלשלת" שעל גבי תיבת "וַיִּמָּאֵן". החשש לניתוק ה"שלשלת" הוא זה שעמד מאחורי מיאוונו התקיף של יוסף! רצונו החזק של יוסף הצדיק להישאר קשור ואחוז בשלשלת האבות הקדושים בקשר בל ינתק – הוא שהכריע אצלו את הכף בניסיון לצד הקדושה.

ללמדנו הדבר בא, עד כמה יש לכל אדם לשמור מכל משמר על "שלשלת האבות" ולהיזהר בכל מיני זהירות שעקב מעשיו לא תינתק אצלו השרשרת, חס ושלום! אדרבה – נוסיף בעצמנו עוד חולייה מוזהבת, בשלשלת הנצח של ישראל קדושים!

ל ק ט א מ ר י ם

מספרי כ"ק רבותינו הקדושים זי"ע מאיזביצא ראדזין

וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו, בְּאֶרֶץ פְּנֵעַן

"וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב". ביקש יעקב לישב בשלווה, קפץ עליו רוגזו של יוסף. אמר הקב"ה: לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם בעולם הבא??

(רש"י)

מה הכוונה במאמר "ביקש יעקב לישב בשלווה"? ומאימתי צדיקים אכן מבקשים לעצמם "שלווה" בעולם הזה??

מסביר רבנו בעל "אורחות חיים" זצ"ל:

"שלווה" זו שביקש יעקב לשבת בה – אין הכוונה בה לשקט ומנוחה בעולם הזה, כהבנת הבריות. אלא כוונת הדברים היא לסוג מיוחד של הנהגה בעבודת השם.

עבודתו בקודש של יעקב אבינו עד הנה – מאיר רבנו – רבת אנפין הייתה, ורצופה בהתמודדויות שונות שעברו על ראשו של בחיר השבטים ונפלו בחלקו בזו אחר זו: צרת עשו, צרת לבן הארמי, לאחר מכן צרת המפגש עם

אחיו **עשו**, ומיתת **רחל**. והנה שוב נוחתת על ראש יעקב צרה בלתי צפויה, והיא **צרת דינה**.

במכלול ניסיונות אלה עמד יעקב אבינו בגבורה עצומה, בבחינת **"כי-שְׁרִיתָ עִם-אֱלֹהִים וְעַם-אֲנָשִׁים, וַתּוֹכַל"**³! ניסיונות הללו, חישלו וזיקקו את נפשו הגדולה של יעקב בזיכוך אחר וזיכוך ובבירור אחר בירור, עד שהגיע באמצעותם לכלל הכרה באפסיות פעולות אדם בעולם ולבהירות ההבנה שכל הנפעל בעולם הינו פועל יד השם יתברך, כמות שאנו מכריזים ב"ג עיקרים: **"אני מאמין, כי הוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים!"**

לאור בהירות זו שאליה הגיע כעת יעקב אבינו, ראה את עצמו מוכשר לסוג "עבודה" מובחרת – היא "עבודת הצמצום", שבמסגרתה יצמצם עצמו בענייני העולם כמידת האפשר, ויהיה "יושב" אפוף במידת היראה ובדבקות עילאית, בדומה לעבודתו של יצחק אביו שמידת **"פחד יצחק"** הייתה נר לרגליו. וזהו שאומר הכתוב **"וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מְגוּרֵי אָבִיו"**, היינו: יעקב ביקש 'לשבת' במידת **יצחק אביו** שהיא 'פחד יצחק' [=מְגוּרֵי לשון 'פחד' כמו 'וַיִּגֵר מוֹאָב'], מתוך שלוה נפשית והתבודדות מלאה עם יוצרו וקונו.

אכן השם יתברך – לא כן עמו.

שכן למרות שגבה ורוממותה של עבודה עליונה מסוג **"ישיבה"** הנזכרת, עבודה שבה חמדה כעת נפשו של יעקב אבינו – מכל מקום **עיקר חפצו ורצונו של הקב"ה בעולם הזה הינו בעבודת האדם, שנפעלת מתוך מצבי לחץ ו"הסתר פנים" דווקא, כשאור השם יתברך נסתר מעיניו, והאדם מצדו מתאמץ תוך יגיעות ותעצומות נפש עד שהוא מצליח לשבור ההסתר ולהזריח אור של קדושה מסביבו.** זהו מין 'עבודה' שבו חפץ האל יתברך יותר מכל – שכן מכוחה של עבודה זו מתבררים חלקי ההסתר שבבריאה, ומתגדל ומתפשט ביותר כבוד שמים בתבל.

יתירה מזו:

"השגות" של אדם ובהירות של אור, הן אמנם משאת נפשו של האדם, אולם אין בכוחן לתקוע יתד נאמן בנפש ולהכות בה שורש כראוי. שכן "אורות" המגיעים מעצמם, חולפים ונעלמים כלעומת שבאו – לא כן עבודה של בירורי נפש שנפעלת מתוך יגיעה והתאמצות, אין כמותה לטהר את הנפש בשורשה, לפיכך זוהי המובחרת שבעבודות ועיקר התכלית בעבודת שמים.

³ בראשית לב, כט.

זוהי אפוא הכוונה בדברי רש"י הקדושים: **"ביקש יעקב לישב בשלווה"**, היינו: יעקב אבינו בחיר האבות, נפשו איוותה במין עבודת השם שהיא בבחינת **"ישיבה בארץ מגורי אביו"**, כלומר עבודה העומדת בסימן 'ישיבה' מבלי כיבושים חדשים ופעולות עצמיות רק בבחינת **"ישיבה בפחד אביו יצחק"** – בזו העבודה חמדה כעת נפשו של יעקב אבינו.

אולם **"קפץ עליו רוגזו של יוסף"**, לפי שהקב"ה הינו חפץ בעבודת יעקב מתוך **"רוגז" דווקא ("רוגזו של יוסף")**, שזוהי עבודה החביבה עליו יתברך יותר מכל.

(סוד ישרים)

*

וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב... אֱלֹהֵי תְלֻדֹת יַעֲקֹב, יוֹסֵף.. וַיִּשְׁרָאֵל אֶהָב אֶת-יוֹסֵף
מִפֶּל-בְּנָיו... [לו, א-ג]

רבנו **"מי השלוח"** זי"ע מאיר לנו נתיב בהבנת סדר הפרשיות בהשתלשלות הפנימית שבעבודות אבות האומה, שקדמה לעניין 'מכירת יוסף' שבפרשה.

בפרשיות הקודמות – משבר אוזונינו רבנו **"מי השלוח"** – מספר לנו הכתוב אודות בירוריהם ואופני עבודתם של האבות הקדושים **אברהם ויצחק**, שבימיהם טרם יצא לאור עומק יקרת האומה הישראלית במכלול תפארתה וצביונה.

בתקופת ראשית זו, הייתה תכלית עבודתם של אבות העולם **להפריש מדרכם כל סיג ופסולת ממידותיהן של אומות העולם**, שבקרבתם הם חיו ופעלו. בהתאם לזאת, הייתה עבודתו של **אברהם אבינו** בדרכו ומידתו שהיא **"חסד לאברהם"** בבירור וזיכוך כל מיני **"אהבה"** שבבריאה, היינו בביטול מידת האהבה של התאוות הגרועות כמנהג האומות, והקדשת המידות 'חסד' ו'אהבה' לתכלית המבוררת של אהבת הבורא יתברך ולגמילות חסדים טובים עם הבריות.

ואלו **יצחק אבינו** במידתו **"פחד יצחק"**, מזכך היה בעבודתו את מידת ה'יראה' שבבריאה, שתהא מכוונת ל'יראת-שמים', באמצעות צמצום מעשי האדם לתכלית רצון הבורא. כך היו האבות הקדושים מבררים בעבודתם כל אחד במידתו שהתייחד בה, לכלל המידות שבעולם, למען עבודתו ויראתו יתברך.

בימיהם של **יעקב אבינו ובניו השבטים**, כבר עמדה האומה הישראלית על קומתה וצביונה כאומה בפני עצמה, הנבדלת מכל אומות העולם ונקייה

באורחותיה ובמידותיה, כאשר במרכזן יעקב אבינו וי"ב שבטי יה על תכונות נפשותיהם, שכולן מתאימות ואין בהן נטייה אחרת לכד מקיום רצונו יתברך באהבה.

מכאן ואילך, הופנתה עיקר תשומת הלב הרוחנית **כלפי השבטים פנימה**. מעתה, החל שלב הבירור בשבטים בינם לבין עצמם, בקביעת סדרי עדיפות הרוחנית שביניהם, מידתו של מי תקדם למידתו של מי ולפי איזה סדר יתנהלו הדברים. שהרי כל שבט ושבט בין השבטים מצטיין כנודע ב'גוון' מסוים ובמידה מיוחדת, ומן הצורך אפוא עבור יעקב לקבוע מסמרות בדרכי הנהגתם הפנימית של י"ב השבטים 'איש על מחנהו ואיש על דגלו', וכן יש לקבוע מי יעמוד בראש שבטי י-ה כדי לסדר ביניהם אופני הנהגתם, על מנת שיעלו בקנה אחד ולתכלית קדושה אחת.

בפרק זמן זה, נצמח סבל מרובה **ליעקב אבינו**. שכן משימה עליונה זו בלתי פשוטה הייתה, לפי שבה הוצרך יעקב לשקול מידת כל שבט ושבט לפי שורשו בקדושה ולקיים 'בירורים דקים' ועדינים בינות לשבטי ישראל, בכדי להעמיד כל שבט על מכונו ועל מקומו, וזוהי בבחינת 'עבודה קשה שבמקדש'!

והנה לגבי עניין **ההנהגה**, סבר יעקב אבינו כי נקודת 'יוסף' הינה חיונית ביותר מבין תכונות השבטים, לפי שכמוהו כיעקב היה **יוסף** דגול ומעוטר במידות **יראה וענווה**, אותן מידות מוזהבות שיעקב אבינו ענדן עטרה לראשו, וכתוצאה מכך הייתה אהבתו של יעקב נתונה ביותר לבנו יוסף על פני שאר כל בניו, כמאמר הכתוב **"וַיִּשְׂרָאֵל אֶהָב אֶת יוֹסֵף מִכָּל־בְּנָיו כִּי־בְן־זִקְנָיִם הוּא לוֹ"** וכמאמר רבותינו ז"ל **"זקנים" – זיו איקונין של יוסף דומה לשל יעקב**⁴!

אכן בפועל, לא כיוון יעקב אבינו יפה בדבר הזה. לפי שמידת "מלכות" והנהגה נועדה ליהודה שהינו גבר באחיו, ומידתו שלטת בין מידות שבטי יה; ואילו 'מלכות יוסף' משנית היא בחשיבותה לעומת 'מלכות יהודה', כפי שמידת 'מלכות שאול' הינה משנית לעומת 'מלכות בית דוד'⁵, וכמות שמידת 'משיח בן יוסף' טפלה לעומת מידת 'משיח בן דוד'. כזו הייתה גם דעתם והבנתם של שבטי י-ה, **שיהודה** הינו ראש וראשון מבין השבטים.

⁴ מובא ברש"י, כאן.

⁵ **השוו רמב"ם בפרק ראשון מהלכות מלכים, הלכה ח:** "נביא שהעמיד מלך משאר שבטי ישראל... הרי זה מלך וכל מצוות המלכות נוהגות בו. אף על פי שניקר המלכות לדוד..." ולאחריו בהלכה ט: **"מלכי בית דוד הם העומדים לעולם, שנאמר (דברי הימים-א, יז-יח) 'וְכִסְאוֹ יְהִי נְכוֹן עַד־עוֹלָם'**, אבל אם יעמוד מלך משאר ישראל תפסק המלכות מביתו..." (=וראו השגת הראב"ד, שם). וכל זה בנוי כנראה על פסוק שבתורה **"לא יסור שבט מיהודה ומחקה מבין רגליו, עד כי יבא שילה..."** (בראשית מט, י).

כתוצאה מכל אלה הבירורים שנערכו בין השבטים, חל ונוצר פירוד בין הדבקים, ומזאת השתלשלה **מכירת יוסף** שבפרשה, על כל הנמשך והמסתעף.

[מי השלוח]

*

וַיַּחְלֹם יוֹסֵף חֲלוֹם וַיִּגְדַּל לְאָחָיו.. וְהִנֵּה אֲנַחְנוּ מֵאֲלֵמִים... וַיֹּאמְרוּ לוֹ אָחָיו, הַמֶּלֶךְ תִּמְלֹךְ עָלֵינוּ, אִם-מִשׁוּל תִּמְשַׁל בָּנוּ... [לו, ה-ח]

עניין 'חלומות יוסף' וסיפורם לאחיו – מפרשו מרן בעל "מי השלוח" כך:

עניין ה'חלום' והיחס אליו, תפס מקום אצל האבות עוד בימי **יעקב אבינו** ע"ה, כשחלם ליעקב חלום 'הסולם' בעת הליכתו לבית לבן, כמפורש בפרשת ויצא.

באותו הפרק, לאחר החלום הנבואי שחזה יעקב אבינו במהלך שנתו, החל יעקב לעיין בפרקי 'החלום' לעומקם ולרומם, ומצא בהם עומק ורב משמעות. בהמשך הזמן, לאחר שנולדו ליעקב בניו השבטים, היה יעקב עוסק עמם ב**לימוד** ובירור אותן חלום נבואי, כאשר מידי פעם התחדשו ליעקב 'דברי תורה' חדשים ועומקים אינסוף בחלום זה, כשנחשפו לפניו משמעויות והבנות דקות שלא עמד עליהן מקודם.

מכיוון שנראו אותם **חלומות** ליוסף, היה אף הוא מייחס להם משמעות רבה, כדרך שייחס יעקב אביו לחלומו בזמנו, ועל שום כך היה מספר על חלומותיו לאחיו.

אלא שהשבטים מצדם, מיאנו להתייחס לחלומות יוסף כמי שהם מבטאים מציאות אמיתית. הם טענו כנגד יוסף, כי אין מה להשוות כלל בין חלומותיו של יעקב אבינו לבין חלומותיו של יוסף – **מן הסיבה דלקמן**: שכן ניחא **יעקב אבינו**, השרוי במשך כל שעות היום ביראה עילאית ודבוק כולו בהשם יתברך, אי לזאת השם יתברך מראה לו חלומות של 'דברי תורה' אף בעת שנתו, לפי שכל חושיו הינם קודש לה' ולתורתו ואין אצלו מציאות של הרהורי לב בעלמא. לא כן אתה **יוסף** – כלום יכול הנך לדמות את עצמך לאבינו יעקב, בדבר גדול שכזה?!

מתוך כך הסיקו השבטים, שאין בחלומותיו של יוסף דבר מלבד הרהורי ליבו לאורך שעות היממה, כדרך רוב אנשי העולם הצופים בחלומם מה שהם מחשבים לעצמם בהקיץ. מכאן אף הגיעו למסקנתם הברורה, כי יוסף יושב

ומהרהר תדיר בינו לבין עצמו כיצד יוכל למשול ולהשתרר על אחיו השבטים! וזהו שהיו השבטים תמהים בקול רם כנגד אחיהם יוסף: **"הַמֶּלֶךְ תְּמַלֵּךְ עָלֵינוּ – אִם־מִשׁוּל תְּמַשֵּׁל בָּנוּ"?**

אלא ש'אחרית דבר' הוכיח על ראשיתו, כי חלומות יוסף בשעתם היו אכן מעין **חזיונות נבואיים**, שהתגשמו והתקיימו בסופו של עניין בדרך מיוחדת ומופלאה, כפי שצפה זאת יעקב אבינו מראש כמאמר הכתוב **"וְאָבִיו שָׁמַר אֶת־הַדְּבָר" וּכפִירוֹשׁ רש"י: "היה ממתין ומצפה מתי יבוא!"**

[מי השלוח]

*

וַיֹּאמְרוּ לוֹ אֶחָיו, הַמֶּלֶךְ תְּמַלֵּךְ עָלֵינוּ, אִם־מִשׁוּל תְּמַשֵּׁל בָּנוּ..?

(לז, ח)

מהו כפל הלשון שבכתוב: **"הַמֶּלֶךְ תְּמַלֵּךְ", "אִם־מִשׁוּל תְּמַשֵּׁל"??**

אומר רבנו הקדוש בעל **"מי השלוח"**, כי הדברים מתבארים לאור אמרתו של הרב הקדוש רבי זושא מאניפולי זצ"ל, שרגיל היה על שפתו מאמר דלקמן:

"כל אדם שיחפוץ להשפיע על התנהגותו הנכונה של זולתו – מן הצורך שיגלה תחילה מידה של "תקיפות" כנגד תשוקותיו ורצונותיו שלו, כאשר יהא מגלה התנגדות כנגד פיתוי יצר הרע שבנפשו. רק לאחר ש'עסק' בעצמו ופעל כל זאת, יוכל לאזור חיל ותקיפות **כלפי זולתו** מבלי להתיירא מתגובתו, שכן אז השם יתברך משפיע עליו עוז ותעצומות שיחזקוהו ויאמצוהו בדרכו הישרה.

וזהו שהיו השבטים טוענים כלפי יוסף:

"הַמֶּלֶךְ" – כלום הנך מולך על עצמך, עד שתחפוץ כי "תְּמַלֵּךְ עָלֵינוּ"?? כמו כן: "אִם־מִשׁוּל" – אם מושל הנך ברוחך לגמרי, עד כי גם "תְּמַשֵּׁל בָּנוּ"??...

(מי השלוח)

**וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל אֶל-יֹוסֵף, הֲלוֹא אַחִיךָ רַעִים בְּשַׁכְּמְךָ, לָכֵּה וְאַשְׁלַחְךָ
אֵלֵיהֶם.. וַיֹּאמֶר לוֹ לָךְ-נָא רְאֵה אֶת-שְׁלוֹם אַחִיךָ..** [שם, יג- יד]

על שום מה שולח לפתע יעקב אבינו את יוסף לראות "את־שְׁלוֹם אַחִיךָ" הרועים בשכמך?? כלום אינו חושש לשלמו של יוסף, והלוא יודע יעקב אבינו כי אחי יוסף שונאים אותו! **כמו כן:** מהו כפל הלשון "לָכֵּה-וְאַשְׁלַחְךָ" שבכתוב? מאיר רבנו "בית יעקב" זצ"ל ואומר, כי 'מעשה שהיה בין יעקב ובניו השבטים - כך היה':

ביום ההוא, בעת שיעקב אבינו השכים לעבודת הקודש שלו, נפעמה רוחו ולא מצא מנוח לנפשו, מבלי שיבין פשר דבר. לפלא היה הדבר בעיני יעקב בחיר האבות, שהרגשי נפשו מוכרים היו לו כמזוקקים בתכלית - מהו פשר 'חוסר מנוחה' זה שתוקפו?? עקב זאת משער היה בנפשו, שלבטח אירע דבר מה אצל בניו השבטים והינם שרויים בצער, ליבו לא ניבא טובות אודותם והשקט לא יוכל.

אכן תיכף ניחם יעקב על מחשבתו, באומרו לנפשו:

'הן בניי ידועים לי כצדיקים, ומדוע יאונה להם שום רע?? אין זאת אלא שתחושתני זו נובעת מכך שקבלתי עליהם 'לשון הרע' מפי יוסף, ולכן נמצא מקום עבור 'מידת הדין' לחול ולמתוח עליהם קטרוג, וזהו מקור תחושתני הלא רגועה.

אי לכך, היה יעקב אבינו פונה כעת ליוסף בנו - ומורה לו כדלהלן:

'לָךְ נָא, רְאֵה אֶת שְׁלוֹם אַחִיךָ'! היינו: רְאֵה נא מכאן ואילך לדרוש בשלומם ובטובתם של אחיך, ואל תוסף בהבאת דיבתם רעה לפניי, שכן לא אחפוץ בכך! הן כולכם שווים בעיניי לטובה, כמוך כמוהם! **ודע לך עוד,** הוסיף יעקב לשבר באוזני יוסף בנו: באם ייוולד צער כלשהו לבניי, תיחשב **אתה** הגורם בדבר, על שום דיבתם רעה שהנך מביא אלי תדיר, ואחריות הדברים תיפול על שכמך! אי לזאת, מוטל עליך מעתה **להתברר ולהזדכך** כנגד אחיך, על מנת שכוונתך בדברים אלה תבורר שהיא אמיתית, מבלי נגיעה אישית ח"ו.

ותוך כדי כך, פונה יעקב אבינו ליוסף בנו ואומר לו דברים צופני משמעות:

"לָכֵּה - וְאַשְׁלַחְךָ אֵלֵיהֶם"! נעשה בזאת יעקב כאומר לו: 'הלוך' הימני בדבר זה! שכן אינך 'בא-כוח' שלי בזאת וידי מסולקת מענייך. **תבורר** אפוא כנגד אחיך השבטים, שהנך צדיק בדבר, והעמד את כוחך הרוחני במבחן! ובזאת

תיבדק באם כנים וצודקים מעשיך ואין בהם שמץ פסול – אזי תעמוד לך זכותך וכוחך מול אחיך בכל דרכיך וענייניך.

בכך למעשה נסתלק יעקב מזה העניין, בכדי שיוסף יוכל להתברר מול אחיו השבטים בצדקת דרכו ובטוהר כוונותיו. כמובן שיעקב אבינו לא דיבר מכל זאת באופן מפורש ומכוון, אבל הדברים נזרקו בפיו מלמעלה, כאשר לא ניבא כלל מה יהא בסופו.

בזאת – **מאיר רבנו** – מתיישבת הקושייה הנודעת, כיצד אירע ליוסף כפי אשר אירע, והלוא נשלח בזאת בשליחות מצווה מצד אביו יעקב, והרי כידוע **“שלוחי מצווה אינם ניזוקים”**⁶!

אכן לאור האמור, מיושב הדבר. שכן יעקב אבינו נסתלק מן השלכות עניין יוסף באומרו **“לָכֵה”** – למען יתברר יוסף בכוחות עצמו למול אחיו. הלכך לא נחשב יוסף ‘שליח מצווה’ בדבר, ולזאת אירע עמו ככל אשר אירע.

[בית יעקב, עניין כו, כז]

*

וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אָחִיו, מֵה־בְּצַע פִּי נִהְרַג אֶת־אָחִינוּ... לָכֵן וְנִמְכַרְנוּ... [לו, כו-כז]

לכאורה איזה מין טיעון זה **“מֵה־בְּצַע פִּי נִהְרַג אֶת־אָחִינוּ”**? והלוא **‘ממה נפשך’**: אם לדעת השבטים יוסף הינו **“חייב מיתה”** – מה טענה יש באמירת **“מֵה־בְּצַע”**! ואם אינו באמת חייב מיתה – ברור שאסור להורגו, ומי שהורגו הינו בגדר שופך דמים!

מבאר רבנו בעל “מי השלוח”:

חז”ל הקדושים קובעים לנו בגמרא כי **“בזמן שליטת יצר הרע, אין מי שיזכיר לאדם מיצר הטוב”**⁷!

ביאור הדברים:

בכל ניסיון רציני שבו מתנסה האדם, כשנעמדות לפניו שתי אפשרויות לכאן או לכאן – יצר הרע שבאדם **“משכיח”** הימנו בשעת מעשה את חומר האיסור,

⁶ פסחים ח, ב. והשוו דברי **“אור החיים הקדוש”** כאן.

⁷ ראוי: נדרים לב, ב.

עד שהאדם נותר עם מידת 'יראת שמים' שבו בלבד⁸! שמכוחו גרידא אמור הינו להתגבר ולעמוד בניסיונו הקשה. זהו בעצם תוקפו של הניסיון, וכאן נעוץ מידת הקושי לעמוד בו. שכן אילו היה חומר העוון עומד מול עיני האדם – לא היה זה 'ניסיון' לפני האדם להימנע מלעבור על האיסור.

אימתי נוכח האדם במידת החומר שבעבירה?? בעבור הניסיון – שאז כמו "נפקחות" להן עיני האדם והינו נוכח במלוא חומרת העוון שעבר עליו – או שזכה בחסדי שמים להינצל הימנו מבלי להיכשל בו.

אומר רבנו הגדול בעל "מי השלוח":

בשעה ששבטי י-ה ביקשו להרוג את יוסף ודנו אותו למיתה, אזי מגודל הניסיון שלהם בעת ההיא נעלם מעיניהם חומרת האיסור שבדבר, עד שחשבו כי במצב הדברים דאז המעשה הינו מותר וההלכה אף מורה לעשות כך.

אולם יהודה מלך השבטים, שעיקר כובד האחריות מוטל היה עליו, לא בטח בעצמו וחשש פן בלהט הניסיון אין אחיו השבטים עומדים על מלוא חומרת המעשה, הלכך ברוב חוכמתו ותושייתו נקט בטכסיס מעשי דלקמן, באמרו לאחיו: **"מִהַ בְּצַע, פִּי נִהְרַג אֶת־אָחִינוּ"**? היינו שנעשה בזאת כאומר להם:

'נכון כי 'מותר' להורגו ליוסף בנימוק זה או אחר, שהרי יוסף מביא את דיבתנו רעה לאבינו יעקב, ואי לכך יש ליוסף דין "רודף" ומותר לנו אפוא להורגו.

'אולם אחיי, בואו חשבון:

'מה נרויח מכך לענייננו – כאשר יוסף ייהרג? **כלום נזכה בשל כך באהדת אבינו, אשר מעתה יאהבנו יותר מאשר לפני כן?**! והלוא יוסף, שאותו אהב מכל בניו, איננו – ואז הרי ישקע אבינו ביגונו כליל ולא יתפנה לאהוב אותנו כלל!" (=כפי שאכן אירע בעת שנודע ליעקב כי **"טָרַף טָרַף יוֹסֵף"**)⁹

כיוון ששמעו האחים את דבריו של יהודה ונוכחו בצדקת טענתו, נטשו את תוכניתם המקורית להרוג את יוסף – ואז לפתע חדרה לליבם ההכרה אודות גודל העוון שקרובים היו מאוד לעבור עליו, ואך פסיעה קטנה הפרידה בינם לבינו: **שפיכות דמים!!** רק אז נוכחו הם לראות, כי אף מצד ההלכה הצרופה הנסיבות אינן מצדיקות דבר 'הריגתו' של יוסף חלילה – דבר שלא ראו מקודם לכן.

⁸ כמאמר הכתוב בניסיון העקידה **"עֵתָה יִדְעֵתִי כִּי־יְרָא אֱלֹהִים אֶתְּהָ.."** (בראשית כב, יב).

⁹ בראשית לז, לג.

לאור כך הגיעה הצעתו החלופית של יהודה: **"לְכוּ וְנִמְכְּרָנוּ לְיִשְׁמַעְאֵלִים, וְיִדְנוּ אֱלֹהֵי-בֹ"!**

(מי השלוח)

בדברים הללו, מטעים בעל **"מי השלוח"** זצ"ל, נבין את דברי הגמרא במסכת סנהדרין¹⁰, הקובעת:

"כל המברך את יהודה נקרא "מנאץ", שנאמר "מִה־בָּצַע פִּי נְהַרְגֶה אֶת־אָחִינוּ", ונאמר "וּבָצַע" בֶּרֶךְ נֶאֱמַר ה'!" (=ע"כ)

והדברים מתמיהים לכאורה:

הן יהודה בדבריו הציל את יוסף מהריגה – מדוע לא יבורך אפוא יהודה בגין דיבוריו אלה?!

אלא שההסבר כדלקמן:

עצה ו"טכסיס" שנקט בו יהודה כדי להציל את יוסף, באמרו לאחיו **"מִה־בָּצַע פִּי נְהַרְגֶה אֶת־אָחִינוּ"** ובהוכיחו מול אחיו את מידת חוסר התוחלת שבדבר הריגתו של יוסף – אמנם עצה מועילה הייתה, אך לא הייתה זו עצה אמיתית מבחינת התורה וההלכה. רק שבנסיבות דאז הייתה זו עצה מחויבת המציאות, בכדי להציל באמצעותה את נפשו של יוסף מרדת שחת, שכן לא עמדה בפני יהודה כל ברירה אחרת. ואכן, הדברים פעלו פעולתם באופן הראוי, והצילו את נפשו של יוסף מהריגה.

באים חז"ל הקדושים ומרים לנו, כי "עצות מעשיות" מעין אלו לא נועדו בתור דרך של 'לכתחילה' עבור היהודי, לנקוט בעצה כזו בעמדו בפני פיתוי וניסיון. שכן על אדם ללמד עצמו קשת לעמוד בקשרי מלחמה עם היצר, במטרה להימנע מן העבירה מתוך מניעים של 'יראת שמים' טהורה! ולא כתוצאה מן חשבונות ושיקולים צדדיים של "רווח והפסד" חומריים כביכול.

רק במקרים מיוחדים, כאשר יצר הרע גובר על האדם עד מאוד ומשכיח הימנו את מלוא חומרת האיסור בהלכה, היינו במקום שאין לפנינו ברירה אחרת להינצל מהיצר – אז מותר ואף מצווה על האדם "להיעזר" בחשבון

¹⁰ סנהדרין ו, ב.

¹¹ תהלים י, ג.

צדדי שכוה של "מה ירוויח מן המהלך" וכדומה, כפי שאכן אירע במקרהו של יהודה ויוסף.

זוהי אפוא כוונת קדשם של חז"ל:

"כל המברך את יהודה" היינו: שהינו מאמץ דרכו זו של יהודה **מלכתחילה**, במקום לפנות אל צד התורה וההלכה ולהתעורר באמצעות יראת שמים גרידא, "אינו מברך אלא מנאץ"!!.. שכן מלכתחילה לא זו הדרך, ורק בדיעבד בעת שלא נותרת בפני האדם ברירה אחרת, אז משתמשים בעצה זו, כפי שהיה במצב של יהודה ואחיו כאמור.

(מי השלוח)

*

נושא עניין "מכירת יוסף" ופשרה

פרשה זו של **מכירת יוסף**, הינה כידוע מן הפרשיות הקשות שבתורה, והיא מעוררת תהיות רבות:

הלוא אחי יוסף, המה י"ב שבטי י-ה שמהווים את בניינו הרוחני של כלל ישראל בבחינת "**שְׁבִטֵי־יָהּ עֲדוּת לְיִשְׂרָאֵל**"¹² ואשר שמם נחקק על חושן האפוד המונח על לבו של כהן הגדול לזיכרון לפני ה' תמיד – כיצד כשלו שבטי קודש הללו במעשה חמור כדוגמת "מכירת יוסף", שבו סיבבו את הרחקתו של יוסף מאביהם, כאשר בתחילה אף ביקשו ליטול את נפשו ורק בעצת יהודה 'הסתפקו' במכירתו לישמעאלים? ובכלל, על שום מה כה גברה שנאתם של השבטים ליוסף, כתוצאה מן הבאתו דיבתם רעה אל אביהם??

רבנו הקדוש בעל "מי השלוח" זי"ע, באספקלריה המאירה שלו, סולל עבורנו מסילה להבין 'אפס קצהו' מן הסוגייה העמוקה הזו ששמה "**מכירת יוסף**", עד היכן שניתנה לנו הרשות להתבונן במסגרת "תורה היא וללמוד אנו צריכים"¹³, ואת המערכת הרוחנית שעומדת הייתה ביסוד הדברים אצל בני יעקב ושבטי ישורון.

ראשית דבר, מייחד עבורנו רבנו "**מי השלוח**" זי"ע דברים רמים **אודות מקומו הרוחני הנשגב והעליון של יעקב אבינו ע"ה – בקרב בניו י"ב שבטי י-ה.**

¹² תהלים קכב, ד.

¹³ על פי: ברכות נה, א; שבת סב, ב; ועוד.

יעקב אבינו – מאיר **רבנו זי"ע** – הינו בגדר **"צדיק יסוד עולם"**, אשר העולם כולו שעון עליו. נוכחות יעקב אבינו בתבל, הינה בבחינת נוכחות השכינה בעולם¹⁴ [=דמות דיוקנו של יעקב חקוקה בכיסא הכבוד¹⁵] ואלו שבטי י-ה הם "כלל ישראל" שדבק בהקב"ה ובשכינתו, באמצעות צדיק יסוד העולם שהינו יעקב אבינו. באמצעות דביקות זו של שבטי ישראל ביעקב אבינו, נוצר והתהווה לראשונה מימות עולם **"ייחוד השלם"** שבין הקב"ה וכנסת ישראל – בבחינת **"קודשא-בריך-הוא וישראל חד הם"**¹⁶!

ייחוד עליון זה, שבין השכינה הקדושה לבין כנסת ישראל, הינו רמוז בתיבת **"אָחָד"** שבפסוק **"שָׁמַע יִשְׂרָאֵל, ה' אֱלֹהֵינוּ, ה' אֶחָד"**¹⁷! באופן דלקמן:

אות **"אָלֶף"** **שבתִיבַת "אָחָד"** הינה רומזת על **יעקב אבינו** ע"ה, המסמל במהותו נוכחות שכינתו יתברך בעולם. אות **"חֵית"** רומזת אל שמונת שבטי בני יעקב שקרויים 'בני הגבירות' (=רחל ולאה); ואילו אות **"דָּלֶת"** רומזת אל ארבעת השבטים הקרויים "בני השפחות" (=בלהה וזלפה). **כאשר ביחד מהווים הם 'קשר עליון' שבין י"ב שבטי ישורון אל השכינה הקדושה – כל זאת באמצעות אות "אָלֶף" הרומזת אל יעקב אבינו, כאמור¹⁸.**

והנה בעת שיוסף הביא דיבתם רעה של אחיו אל יעקב אבינו, היה בכך בכדי להעמיד בסכנה את הקשר העליון שבין האחים שבטי יה, לבין ישראל סבא! אי לכך היו השבטים רואים זאת בחומרה שאין לשערה, ודנו את יוסף אחיהם בתור מי שמוכן למען תועלתו העצמית לחבל בקשר העליון ולהכניס פירוד בין הדבקים, ובכך להפריד את הייחוד העליון שבין ישראל לאביהם **שבשמים** – לא פחות ולא יותר! הדבר מעיד היה, לדעתם, כי יוסף מצוי בו פגם 'בשורש נפשו' רחמנא ליצלן, וממילא אין מקומו בין שבטי י-ה, כביכול.

באור שלילי שכזה היו שבטי ישורון רואים מעשיו של יוסף, ובהתאם לכך היו שופטים את יוסף בחומרה יתירה – כגורם המתכוון כאמור להפריד את

¹⁴ מגילה יח, א: 'א"ר אחא א"ר אלעזר, מניין שקראו הקב"ה ליעקב אל? שנאמר (בראשית לג, כ) **"וַיִּקְרָא-לוֹ אֵל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל"**.. **"ויקרא לו' ליעקב 'אל', ומי קראו אל? 'אלהי ישראל!'"** (=עכ"ל הגמרא). וכן הוא ברמב"ן (שם) "ויש בענין הזה **סוד גדול**, הזכירוהו בבראשית רבה (פרק ע"ט) בלשון אחר **"אמר לו אתה אלוה בעליונים, ואני אלוה בתחתונים**, ירמזו למה שהם אומרים תמיד שאיקונין של יעקב חקוקה בכיסא הכבוד.. (=ע"כ).

¹⁵ ראו: חולין צא, ב.

¹⁶ **זוהר הקדוש**, ח"ג דף צג ע"ב, ובהרבה מקומות. ובכל הספרים הקדושים.

¹⁷ דברים ו, ד.

¹⁸ ראו מהר"ל בספר **'נתיבות עולם'** (נתיב העבודה פרק ז) **"וז"ל "וכשהיו ישראל מקבלים מלכות שמים לא היה רק באמצעות יעקב, לפי שיעקב אחד לגמרי וראוי לקבל מלכות שמים, ועל ידי יעקב נעשו גם השבטים אחד לגמרי, כי יעקב נגד האל"ף, וח' בני אימהות וד' בני שפחות, הרי אח"ד במלואו.. וכן מה שאנחנו אומרים שמע ישראל, שכל אחד מישראל מקבל מלכותו יתברך באמצעות כלל ישראל" - עכ"ל מהר"ל שם.**

ישראל מן אלופו של עולם ח"ו. ומכאן נבע גזר דין החמור שהוציאו השבטים כנגד יוסף, בשל מעשיו הללו ובגין השלכותיהם הכה חמורות בעיניהם.

(מי השלוח)

לפי קו רעיוני זה, מוסיף "מי השלוח" ומבאר את הלך דעתו של יהודה, בעת שהציע להמיר את גזר הדין של יוסף במכירתו לעבד – כפי שאכן נעשה.

יהודה, מנהיגם של השבטים, עצר את גזר הדין המקורי בחוכמתו הרבה – כאשר העלה בפני ישורון טענה נגדית כדלקמן:

'שמה – כך טען יהודה בפני אחיו השבטים – טועים הננו בפירוש כוונותיו של אחינו יוסף, ובעצם אין מגמתו חמורה במידה שאנו חושבים! ואם אפשרות כזו אכן קיימת ועומדת, אף שרחוקה היא לעינינו, אזי אין משפט שלנו מבורר די הצורך – ולמה אפוא נסתכן בהוצאתו אל הפועל?? ובלשונו של יהודה לאחיו: "מִהַ בָּצַע פִּי נִהְרַג אֶת־אֲחִינוּ וְכִסִּינוּ אֶת־דָּמוֹ"¹⁹!

אי לכך, בא יהודה והעלה בפני אחיו הצעה חלופית כדלקמן:

"לָכוּ וְנִמְכְּרֵנוּ לְיִשְׁמָעֵאלִים, וְיִדְנֵנוּ אֶל־תְּהֵי בּוֹ"²⁰!

לאמור:

הבה "נשליך" בירור עניין זה הישר אל חיקו של 'בורא עולם' כביכול! על ידי שנמכרנו ליוסף כעבד למצרים, ובאופן כזה כאשר "יִדְנֵנוּ אֶל־תְּהֵי בּוֹ" יתברר יוסף ויתוודע לעין כל, שאם 'אמת' בחיקו וכוונתו לשמים – אזי לבטח יינצל מרעתה וטומאתה של מצרים, ולא יודח הימנו יתברך חלילה. ואם לאו – יאבד יוסף את מקומו בין שבטי יה, ובלבד כי 'ייחוד העליון' לא יחול בו שום פירוד, חס וחלילה!

וזוהי בעצם הסיבה והטעם לכך – מוסיף רבנו בעל 'מי השלוח' – שיוסף הוצרך להתנסות במצרים בניסיון הקשה עם אשת פוטיפר, לפי שיוסף נזקק להתברר ולהודרך במעשה זה, בכדי להוכיח כי נקי הינו מכל אשמה ועוון במעשיו.

¹⁹ לז, כו.

²⁰ שם, כז.

שכן לפי דעת חכמי הקבלה וגדולי המוסר "ברית הלשון" הינה מכוונת כנגד **ברית המעור** (המילה)²¹, וקשר פנימי עמוק קיים בין שתי בריתות הקודש הללו. ולכן מי שנשמר בקדושת ברית מילה כראוי, הינו ללא ספק שמור אף בפיו ובלשונו ואין ברוחו רמייה, ואילו להיפך באדם שאינו משמר פיו והוא מחלל את קדושת לשונו, כעדות הכתוב²² "שֶׁלַח יָדָיו בְּשִׁלְמָיו (=לדבר בפיו כנגד אנשי שלומיו של השם יתברך – אזי לבטח) חִלַּל בְּרִיתוֹ!"

ומכיוון שעמד יוסף בגבורה בניסיונו אצל אשת פוטיפר והיה מגן ושומר תוך מסירות נפש את "ברית הקודש" שבבשרו לבל תחולל חס ושלום – הוברר כעת כי מעולם לא כשל יוסף בעוון "לשון הרע" כפי שחשדוהו אחיו, וכל כוונתו ומעשיו עומדים ברמה של נקיות וטהרת הלשון – שכן כוונת יוסף לטובה הייתה כפי השגתו, במגמה לשמור על קדושת שבטי יה, אף כי מעשיו לא הובנו כך בשעתם.

ובכך הושלם שלב יסודי בבירורו של יוסף, לקראת ישועתו השלימה.

(מי השלוח, שם)

*

**וַיִּקְמוּ כָל-בָּנָיו וְכָל-בְּנֹתָיו לְנַחֲמוֹ, וַיִּמָּאֵן לְהִתְנַחֵם, וַיֹּאמֶר כִּי-
אֵרֶד אֶל-בְּנֵי אַבְל שְׂאֵלָה [לז, לה]**

"אַבְל שְׂאֵלָה" – כפשוטו לשון קבר הוא.

"ומדרשו – גיהינום. סימן זה היה מסור בידי מפי הגבורה, אם לא ימות אחד מבני בחיי, מובטח אני שאיני רואה פני גיהינום!"

[רש"י]

דרש מרן רבנו "בית יעקב":

צאו וראו עד להיכן גדלה אמונתו הפשוטה של יעקב אבינו עליו השלום, ועד כמה הייתה אחיזתו איתנה בה' אלוקיו, אף בימים הללו הקשים עבורו מנשוא.

שהרי עד כה היה יעקב אבינו מתהלך לפי תומו וחש בנפשו בטוח ושלם. למרות שהיה מלומד בניסיונות ובצרות שהקיפוהו מכל עבר, כדוגמת צרת

²¹ על פי ספר יצירה, פ"ו מ"ז. ומובא בכל הספרים הקדושים, והדברים עתיקים.

²² תהלים נה, כא. הפירוש על פסוק הזה מובא בספרים הקדושים ('משמרת איתמר' ועוד) בשם הרב הקדוש המגיד ממעזריטש ז"ע.

לבן, רדיפת עשו ואנשיו, צרת דינה, מלחמותיו במלכי האמורי, ועוד כהנה וכהנה – מכל מקום ניסיונותיו אלה וקורבנותיו על מזבח הליכתו בדרכי השם יתברך, לא הכהו את רוחו של יעקב ולא הרפו ידיו חלילה. בפרט לאור הידיעה כי שמורים עבורו חיי נצח 'ואינו רואה פני גיהנום' כפי הסימן שמסור היה בידו 'מפי הגבורה', כי לא יעזוב נפשו לשאול ולא ייתן לאיש חסידו לרדת שחת. דבר זה בעצמו היה בו חיזוק ותמיכה לנפשו של יעקב, אשר נסך עוז ובטחון ברוחו למרות כל ההרפתקאות שעברו עליו.

אלא שעתה **"קפץ עליו רוגזו של יוסף"** – שניפץ ליעקב כל מבטח חייו בפניו.

שכן, כמו לא די ליעקב בעצם הגזירה הנוראה שנחתה על ראשו, בהיקרע מעמו בחתף מחמל נפשו ובן זקוניו **'בן פֶּרֶת יוֹסֵף'**²³ שבו ראה יעקב אבינו את המשך הקדושה ומסורת ההנהגה בכרם בית ישראל. לא די באסון זה ובנסיבות הנוראיות בהן מצא יוסף את מותו **"חַיָּה רָעָה אֶכְלָתָהּ, טָרֵף טָרֵף יוֹסֵף"**²⁴! וכעת נוספה צרה על צרתו ושבר על שברו, בכך שכל משענו בחיי עולם הנצח קרס ונפל למול עיניו! שכן מבטחו של יעקב התמצה כאמור בסימן המסור בידו שבניו אינם מתים בחייו, ואלו מעתה לאחור ששיכל את בנו יוסף בחייו, שוב לא נותר כל מבטח ומשען בידו! כעת נראה היה יעקב בעיני עצמו **כאבוד משני העולמות**, חס וחלילה..

ואם לא די לו באלה, נוסף ליעקב יגון על יגונו **בהסתלקות השכינה** ממנו, לאורך כל כ"ב שנות היעדרותו של יוסף ממנו! זאת מפאת היות יעקב שקוע באבל על בנו אהובו, שהרי כידוע **'אין שכינה שורה.. אלא מתוך שמחה'**²⁵! הייתה זאת אפוא **"עת צרה היא ליעקב"**²⁶ שכמוה לא הייתה מימות עולם.

והנה, במצב קודר ומייאש כזה, עמדה בפני יעקב האפשרות לכאורה להרפות מעוצם צדקתו וחיי עבודת השם שלו, וליטול חלק בהנאות עולם הזה ובתענוגיו. שהרי 'בן עולם הבא' כבר אינו – לפחות יציל לעצמו מעט מן 'חיי שעה' בעולם הזה!

אכן יעקב אבינו ע"ה – לא כן עמו, אלא ממשיך הינו בתומו לאחוז באיתנות עבודתו מבלי להרפות הימנה כלל, בבחינת **"אַחֲזִיתִיו וְלֹא אֶרְפְּנוּ"**²⁷! שכן יודע הינו יעקב אבינו כדרך שיודעים זאת כל הצדיקים, שאין כל ערך ממשי

²³ בראשית מט, כב.

²⁴ לז, לג.

²⁵ שבת ל, ב.

²⁶ ירמיה ל, ז.

²⁷ שיר השירים ג, ד.

בעולם כולו בלעדי ידיעת השם יתברך, שזולתה אף חיי שעה אין בהם טובה וחיים, ואפילו נשימת פיו מכוחו יתברך היא מגיעה כמאמר "כל הנשמה תהלל יה"28! היינו שעל כל נשימה ונשימה יש להודות לפני ה'. ממילא אף עבור חיי שעה עליו להודות, ובזו הידיעה עצמה ידבק האדם עצמו באלוקיו.

זה סוד כוחו של יעקב אבינו ונחלת חלקו לעולם, שאינו מתייחס בשום מצב, ומקומו לא יניחנו למרות כל ההרפתקאות שעוברים עליו. ומדעת קדושים זה נשרש בלב ישראל, שיהיה ליבם דבוק תמיד בה' יתברך בכל עניינם ומצבם!

[בית יעקב, ג, יב]

*

וַיְהִי פְּהִיּוֹם הַזֶּה, וַיָּבֵא הַבֵּיתָה לַעֲשׂוֹת מְלֹאכְתּוֹ. וַתִּתְּפֹשֶׁהוּ בְּבִגְדוֹ.. [לט, יא-יב]

לעשות צרכיו נכנס, אלא שנראית לו דמות דיוקנו של אביו.

(רש"י)

כ"ק מרן אדמו"ר מוהרא"י זצ"ל רגיל על לשונו לצטט מאמר קדשו של הרה"ק רבי יצחק מווארקה זי"ע – על דברי רש"י הללו.

וכה היו דברי הצדיק הגדול מווארקה:

חז"ל הקדושים אומרים לנו על הפסוק "וַיְהִי יוֹסֵף יִפְה־תָּאֵר וַיִּפֶּה מְרֹאָה"29 – "כיוון שראה (יוסף) עצמו מושל, התחיל אוכל ושותה ומסלסל בשערו. אמר הקב"ה: "אביך מתאבל, ואתה מסלסל בשערך?! חייך, שאני מגרה בך את הדוב" – מיד "וַתִּשָּׂא אֶשְׁת־אֲדֹנָיו.."³⁰ (=רש"י, שם)

ולכאורה יש להבין: מה אכן היו מניעיו של יוסף, כשהחל 'מסלסל בשערו'?

אלא שיוסף הצדיק חישוב כנראה בנפשו, לאחר שהתמנה למושל בבית פוטיפר אדונו, שבתור מושל בבית השר עליו להיראות כ"מעורב בין הבריות" ולכן זוהי דרך הנכונה לפניו לסלסל בשערו, כדרך המצרים תושבי הארץ.

²⁸ תהלים קג, ו.

²⁹ לט, ו.

³⁰ לט, ז.

על כך יצא הקצף משמים כנגד יוסף לאמור "אביך מתאבל, ואתה מסלסל בשערך"? אמר הקב"ה: "חיך, שאני מגרה בך את הדוב!" (=אשת פוטיפר).

היינו, מכיוון שראתה אשת פוטיפר את יוסף כשהוא הדור בלבושו וקווצותיו עשויות לו תלתלים כאחד הבחורים המצריים, והינו יפה תואר ויפה מראה עד מאוד, מיד "וַתִּתְפָּשֶׂהוּ בְּבִגְדוֹ!" כלומר בבגידתו זו שמלבושיו דומים לשל מצרים, וכתוצאה מכך ניסתה לשדל אותו לדבר עבירה, רחמנא ליצלן.

בשלב זה, לאחר שנוכח יוסף כי אשת אדוניו מעיזה את פניה להחטיאו, ערך עם עצמו "דין וחשבון" על מעשיו בחשבו לנפשו: 'הכיצד מגיעה ערלית זו למחשבה טמאה כזו כלפיי?! הלוא אין הדברים הללו של מה בכך!'

והנה מיד בחשבו כן, אמר יוסף לנפשו: "לבטח אין זאת אלא על שום ששיניתי מתארי העברי כאשר הייתי בראשונה, והחילותי לסלסל בשערי ולהדר בלבושי בדומה למצרים – לכך קרה לי כדברים הללו שיש ל"סטרא אחרא" גישה אלי, ובגין כך הגעתי לידי ניסיון מר שכזה!"

באותה שעה "נראית לו דמות דיוקנו של אביו", כלומר: נראתה לו (=מצאה חן בעיניו, מלשון "רואה אני את דברי אדמון"³¹) דמות דיוקנו של יעקב כפי שהשתקפה מפניו – בזקנו ובפאותיו, ובמלבושיו היהודיים, מבלי שום שינוי!.. שכן זוהי דרך ישרה שיבור לו איש יהודי, לבל יבוא לידי ניסיון.

[כ"ק מרן מוהרא"י זצוק"ל]

עניין בפרשה

חלומותיהם של שר המשקים ושר האופים, ועניינם אצל יוסף

וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, חָטְאוּ מִשְׁקָה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם וְהָאֶפֶה לְאֲדֹנֵיהֶם לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם.. וַיִּתֵּן אֹתָם בְּמִשְׁמֶר.. אֶל־בֵּית הַסֹּהַר מְקוֹם אֲשֶׁר יוֹסֵף אֶסּוֹר שָׁם.. וַיַּחְלְמוּ חֵלֹם שְׁנֵיהֶם.. וַיֹּאמְרוּ אִלְיֹהוּ, חֵלֹם חֵלְמָנוּ וּפִתָּר אֵין אֵינוּ, וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יוֹסֵף הֲלוֹא לֵאלֹהִים פְּתָרְנִים, סִפְרוּ־נָא לִי.. וַיֹּאמֶר לוֹ יוֹסֵף זֶה פְּתָרְנוּ.. (מ, א-ח)

³¹ כתובות קח, ב.

לכאורה, על שום מה תספר לנו התורה כל **פרטי** חלומותיהם של שר המשקים ושר האופים, הלוא די בכך שהיא תכתוב שהם חלמו חלום, וכאשר פתר להם יוסף כן היה?? **זאת ועוד:** מילא חלום שר המשקים נחוץ הינו לספר, בכדי שנדע כי יוסף ניבא שחרורו וכאשר פתר כן היה, דבר שבהמשך עמד לטובת יוסף; אבל חלום שר האופים ופתרונו – לשם מה נחוץ לכתבו ולהזכירו?

מאיר לנו רבנו הגדול **'מי השלוח'** זי"ע בשורש העניין, כפי דרכו בקדש:

מקרים הללו שקרו עם שר המשקים ושר האופים, והחלומות שנקשרו בהם – לא לשרי המשקים והאופים בלבד היו נוגעים, כי אם ליוסף בעצמו היו הדברים מכוונים, ודבר גדול נרמז יוסף בעקבותיהם.

שכן, משמתבוננים הננו בחטאי שר המשקים ושר האופים, כפי שמשברים חז"ל בעניינם, 'חטאו' של שר המשקים כנגד המלך **אפסי** הינו לעומת חטאו של שר האופים! שכן, במה הסתכם חטאו של שר המשקים?? בכך שנמצא זבוב בגביע יין שהגיש לפני המלך! והרי זבוב יצור מעופף הוא, ויתכן אפוא ש'נחת' במפתיע בגביעו של פרעה תוך כדי הגשתו למלך! לא כן חטאו של שר האופים, שהינו קשה לאין ערוך, שכן נמצא צרור במאפה שהוגש לפני פרעה, וצרור אינו מגיע אל הפת מעצמו.. רק כתוצאה מרשלנותו של שר האופים, אשר כנראה לא שת ליבו לניקיון הפת בעת אפייתה. ואכן, תוצאות המשפט הצדיקו זאת, כאשר שר המשקים שב לכנו, ואלו שר האופים נתלה.

'חטאים' הללו שבגינם הושבו שני השרים בבית הסוהר, ואשר מהם התגלגלו חלומותיהם וגם פתרונותיהם בידי יוסף – לא לחינם הזדמנו לידיו של יוסף, ועניינם הגיע משמים במכוון בכדי **לרמוז ליוסף דבר מה בנוגע לדרכו שלו** – לעומת דרכם השונה של אחיו.

שכן במה אכן נחלקה דרכו של יוסף, לעומת דרך אחיו השבטים?? עניין זה – מאיר רבנו – מוצא את ביטויו בשני מאורעות מרכזיים הנזכרים בפרשתנו.

במאורע הראשון, **במעשה יהודה ותמר**, מוצאים אנו ביהודה מלך השבטים, כיצד התגלגל לידו העסק עם תמר כלתו, ולמרות שמעשהו היה עלול להתפרש ככישלון מצד יהודה, כאשר בשעת מעשה בלתי מודע היה אל משמעות מעשהו ואף ניסה לחפות עליו – מכל מקום לסוף נאלץ יהודה להודות כי **'צדקה מִמְּנִי'** וכפירוש רש"י: **'יצאה בת קול ואמרה, ממני יצאו**

הדברים כבושים! היינו: יהודה 'הוכרח' כביכול משמים למעשהו זה³², והדברים התבררו בהמשך להיות סיבה להיווצרות שלשלת 'מלכות בית דוד'. ואלו במאורע השני, **בניסיון יוסף עם אשת פוטיפר**, שם הננו מוצאים לכאורה מקרה הפוך לחלוטין:

במקרה זה, יוסף מועמד בניסיון קשה עם אשת פוטיפר, כאשר 'אין איש מאנשי הבית שם בפית' ואותה מרשעת תופסת בבגדו בכדי להחטיאו. כאן, כפי שמגלים חז"ל, לגודל הניסיון כמעט שנכשל יוסף, אלא שברגע האחרון 'נראית לו דמות דיוקנו של אביו' והצילה אותו מעוון, כאשר נרמז לו ליוסף ששמו לא ייחרט על גבי אבני החושן בין אחיו השבטים, באם ייכשל בחטא חלילה. במאורע זה אלמלי נכשל יוסף חלילה, **היה מאבד את עולמו לגמרי** – בניגוד למקרהו של יהודה, אשר שם אדרבה הניסיון אשר 'הכשילו' כביכול היווה סיבה ואמצעי להשתלשלות 'מלכות בית דוד'.

שני מקרים הללו והשוני בין תוצאותיהם – אומר רבנו "מי השלוח" – משקפים היטב את החילוק החד השורר בין הנהגתו של יהודה, לבין הנהגתו של יוסף.

שכן יוסף צדיקו של עולם, מעיד על עצמו כי "את־האלהים אני ירא"³³ היינו, שכל מעשיו והנהגותיו נגזרים מכוח מידת היראה והצמצום שבטבעו, והכול מבחינתו נדרש להתאים במדויק מבלי סטייה, אף כי למראית העין. מכאן נבעה הוצאתו של יוסף דיבה על אחיו, שאינם נזהרים לדעתו באיסורים שונים (=אף שהיו מקרים המותרים לפי דעת השבטים). במידת 'יראה' זו, ראה יוסף חזות הכול, ודרכה משקיף היה על פני העולם, כולל על אחיו השבטים.

כנאמן לגישתו זו, היה יוסף נידון במקרה של כישלון חלילה לחומרה, ושמו נמחה היה מן אבני החושן. היות שמטבע יוסף ומדרכו להסתלק לגמרי מן הספק ולשמור על מעשיו מכל משמר, ובהתאם לכך ניתנו לו כוחות מיוחדים משמים שיוכל להישמר היטב, הלכך על כל חריגה הריהו נענש בכל חומר הדין.

אכן יהודה, לעומתו, מידת 'מלכות' וגבורה טבועה בנפשו. הנהגת יהודה מבוססת היא על דבקותו העמוקה ברצונו יתברך, ולכן אף בעת שנקלע לידו מעשה בלתי מבורר, מסתמך יהודה במקרה כזה על הרגשותיו הפנימיות, האומרות לו כי מעשהו אינו מנוגד לרצונו יתברך ח"ו, ועוד יתברר בהמשך

³² כמבואר במדרש רבה, פרשה פה, שמלאך הממונה על התאוה הכריחו על המעשה, למען שתצא מלכות דוד.
³³ בראשית מב, יח.

כמעשה נכון. לכן רק אצל יהודה יכול לקרות כזאת, שה' יזמין לפניו עניין בלתי מבורר כביכול שהוא אינו יכול לעמוד כנגדו, דוגמת מעשה יהודה עם תמר בלתי, ומכל מקום לבסוף יתברר שהיה נעוץ בכך רצון עליון. והוא אינו נענש על כך, לפי שהנהגה זו תואמת את דרכו של יהודה בעבודה, **כמבואר**.

מסיבה זו בעצמה, נאלץ יוסף להתמודד בניסיון מול אשת פוטיפר, ואסור היה 'שייכשל' בו חלילה³⁴. שהרי כפי טבע דרכו, מחויב יוסף לדקדק במעשיו עד תום, אחרת יאבד את כל אחיותו בקדושה! בניגוד ליהודה, כאמור, שהודמן לפניו מעשה תמר, ובמהלכו 'הוכרח' כביכול משמים 'להיכשל' בעניין³⁵, כאשר לאחר מכן יתברר מפי עליון כי **"ממני יצאו הדברים כבושים!"**

אלא **שיוסף**, לאחר שהתבונן במעשי יהודה אחיו, נוכח בכך שידי רב לו בצדקת מעשיו אף מבלי 'עבודות ובירורים' כמוהו, ובדרכו יקלע בדיעבד אל המטרה האלוקית ויוצדק במעשיו לעיני ריבון העולמים. בגין כך עלתה בו קנאה כנגדו, על שום מה זוכה יהודה במעשיו לגושפנקה ממרומים, בניגוד לעצמו שנאלץ לעמוד למבחן ולמאבק במעשיו, ואבוי לו באם ייכשל! זאת לא הבין יוסף בשכלו, הלכך דן את אחיו לחובה והוציא דיבתם בפני אביו.

אכן במעשה **שר המשקים ושר האופים ובחלומות שלהם**, הראהו השם יתברך ליוסף כי קיים הבדל גדול בין תכונת נפשו ואופי מידותיו של יהודה, לבין מידותיו ואופיו שלו בעצמו; ומזאת נגזר גם החילוק שבין דרכיהם. לפי שיוסף בהנהגתו הינו משול ל'**שר האופים**' שעליו להשגיח לבל ייפול צרור כלשהו במעשיו, שאם לא כן ענוש ייענש – ואלו יהודה אחיו משול הינו ל'**שר המשקים**', שכישלונו אינו נזקף לחובתו בשעה שזבוב נופל למשקה שבכוסו, לפי שאינו נעשה אחראי על עניין 'חיצוני' המתערב במעשיו והינו מגיע 'משמים' כביכול. כתוצאה מחשיבה מחודשת זאת, הגיע יוסף לכלל מסקנה, **שטעה עד כה באורח גישתו כלפי אחיו השבטים**, והיה חוזר בתשובה פנימית על מעשיו, ומכאן בא מעשהו לכלל תיקונו השלם.

(מי השלוח)

בברכת

שבת שלום ומבורך

³⁴ למרות שבחז"ל מבואר, כי אשת פוטיפר ראתה את יוסף כמיועדת לה, כפי שהוכח בנישואיו עם אסנת בתה.

³⁵ השוו לעיל הערה 32, במובא שם.